Stichting Studiebegeleiding Leiden
MEER DAN 30 JAAR ERVARING

Voorbereidende opgaven vwo

Stoomcursus

Nederlands

Tips:

– Maak de voorbereidende opgaven op het opgavenblad zelf. Bij open vragen is hiervoor extra ruimte opengelaten. De bijbehorende tekst(en) vind je achter de opgaven.
– Als een opdracht niet lukt: geen probleem, op de cursus helpen we je verder! Werk de vraag uit tot waar je kunt en ga verder met de volgende opdracht.

Veel succes!

Tekst 1 (Examen NE 2022-III-2)

1p **1** Een kritisch lezer zou kunnen stellen dat regel 8 tot en met 17 van tekst 1 een drogreden bevat. Leg die drogreden uit.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

“Zelf ben ik zeker zo’n moeder, op het pathologische af”. (regels 18-19)

1p **2** Welke betekenis komt overeen met de betekenis van “pathologische” in de bovenstaande zin?

A aanmatigende
B bemoeizuchtige
C betweterige
D buitensporige
E irritante

“Erg hè? Dat Jet van Marle dan doodgaat! Net op haar zeventiende verjaardag!” (regels 82-84)

1p **3** Waarvan is het bovenstaande citaat een voorbeeld?
Het is een voorbeeld van

A de herinneringen en emoties die aan gedrukte boeken kleven.
B de wijsheid van een ouder die fysieke boeken voor haar zoons bewaart.
C het effect van gedrukte boeken op het ethisch besef van lezers
D het feit dat verhalen met een treurige afloop de meeste indruk maken.

© SSL 2026

Iemand zou kunnen stellen dat er geen verschil bestaat tussen muziek op een cd en muziek op Spotify als naar exact hetzelfde nummer wordt geluisterd.

1p **4** Welke kritiek heeft de ik-figuur op deze stellingname, gelet op de strekking van de tekst? Geef antwoord in een of meer volledige zinnen.

In de loop van tekst 1 verandert de houding van de ik-figuur ten opzichte van digitale mediadragers.

1p **5** Hoe is die verandering het best te beschrijven?

A van enthousiast naar teleurgesteld
B van hoopvol naar pessimistisch
C van licht spottend naar volkomen serieus
D van nieuwsgierig naar activistisch
E van vol onbegrip naar vol begrip
F van zoekend naar geërgerd

2p **6** Alinea 4 van tekst 1 bevat een beeldspraak. Benoem deze beeldspraak en leg haar uit. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

“Want rondzwerven op een oeverloze oceaan is prachtig, maar alleen als je terug kunt naar een stuk land dat herinnert aan jouw geschiedenis, jouw huis, jouw dierbare spullen.” (regels 72-77)

2p **7** Wat wordt er bedoeld met de beeldspraak ‘een oeverloze oceaan’ en met de beeldspraak ‘een stuk land’? Citeer per beeldspraak een woordgroep uit alinea 4 tot en met 6 die de betekenis van die beeldspraak duidelijk maakt.

 © SSL 2026

tekstfragment 1

De muziek-app Spotify kent een playlist-functie. Op de website van Spotify staat uitgelegd wat die functie inhoudt. Hieronder zie je een fragment uit die uitleg.

Playlists

Een playlist is eenvoudigweg een verzameling nummers. Je kunt ze voor jezelf maken, je kunt ze delen en je kunt genieten van de miljoenen andere playlists die zijn gemaakt door Spotify, artiesten en andere luisteraars wereldwijd.

Tip: organiseer je muziek met Playlist-mappen.

Speciaal voor jou

De vele playlists die Spotify speciaal voor jou maakt, zoals Discover Weekly en Release Radar, zijn gebaseerd op jouw luistergewoonten (wat je leuk vindt, deelt, opslaat, overslaat) en de luistergewoonten van andere mensen met dezelfde smaak.

Je kunt deze op je mobiel vinden in **Home**.

In de desktop-app vind je deze onder **BIBLIOTHEEK** aan de linkerkant in **Gemaakt voor jou**.

Meer informatie over Gemaakt voor jou-playlists.

Gemaakt voor iedereen

Deze worden samengesteld door muziekexperts wereldwijd en je vindt ze in **Bladeren** op je desktop of in **Zoeken** op je mobiel. We hebben ze zelfs voor je gecategoriseerd in **Genres en stemmingen**.

Een aantal van deze playlists zijn gepersonaliseerd. Je ziet dus misschien andere nummers in de playlist dan iemand anders. Als een playlist bijvoorbeeld 'meezinghits' bevat, staan er nummers in waarvan je de tekst ook echt kent!

Maak je eigen playlists

Kies hieronder je apparaat voor details.

naar: support.spotify.com

"Zo'n bemoeial is erg, maar erger vind ik het idee dat Spotify als vervanger kan dienen van de muziek waarmee ik een strikt persoonlijke relatie heb opgebouwd." (regels 61-65)

2p **8** Citeer drie zinnen of zinsgedeeltes uit tekstfragment 1 die duidelijk maken waarom je Spotify een 'bemoeial' kunt noemen.

 © SSL 2026

In tekstfragment 1 is sprake van gepersonaliseerde muziek, terwijl in tekst 1 sprake is van muziek waarmee de ik-figuur een strikt persoonlijke relatie heeft opgebouwd.

2p **9** Benoem een overeenkomst en een verschil tussen de gepersonaliseerde muziek uit tekstfragment 1 en de muziek waarmee de ik-figuur uit tekst 1 een strikt persoonlijke relatie heeft opgebouwd.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 50 woorden.

 © SSL 2026

Tekst 2 (Examen NE 2022-III-3)

In alinea 1 tot en met 3 van tekst 2 wordt het huidige macro-economische gedragsmodel vergeleken met een alternatief gedragsmodel dat in de tekst wordt bepleit. Daarnaast is er nog sprake van een opkomend gedragsmodel.

2p **10** Geef voor elk van de drie modellen aan waardoor menselijk gedrag gestuurd zou worden volgens de tekst.
Neem de nummers van de drie modellen over op je antwoordblad en geef voor elk model aan waardoor menselijk gedrag wordt gestuurd.

model	**menselijk gedrag wordt gestuurd door**
1 macro-economisch model	
2 bepleit model	
3 opkomend model	

“Op dezelfde manier kun je nog steeds termen als trauma, verdringing en neuroses bij de kapper horen, en geloven velen dat wat ze doen eigenlijk door de verspreidingsdrift van hun genen gedicteerd wordt.” (regels 60-66).

2p **11** Leg uit waarom hier sprake is van het bespelen van het publiek en op welke manier dit in de tekst gestalte krijgt.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 30 woorden.

In de tekst wordt de term ‘breindrijverij’ gebruikt. (regel 68)

1p **12** Wat is de essentie van de kritiek op de ‘breindrijvers’ in de tekst?
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

 © SSL 2026

"Grappig, en ook veelzeggend: de menswetenschappen ontsporen in reductionisme zonder de inzichten uit de geesteswetenschappen." (regels 103-107)

1p **13** Waarom wordt deze constatering als 'grappig' getypeerd?

A De geesteswetenschappen zijn geen harde wetenschap, maar bewijzen toch waarde te hebben.

B De geesteswetenschappen zijn zachte wetenschappen, maar leveren belangrijkere inzichten op dan harde wetenschappen.

C De menswetenschappen worden gecorrigeerd vanuit een discipline die niet voor vol wordt aangezien.

D De menswetenschappen worden vergeleken met de geesteswetenschappen zoals een mens wordt vergeleken met zijn geest.

1p **14** Leg uit waarom de macro-economische modellen uit alinea 1 volgens tekst 2 gezien kunnen worden als een vorm van reductionisme. Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Tekst 1 (Examen NE 2022-III-2)

Wij zijn niet ons brein, maar wel onze boekenkast 1)

(1) Het is natuurlijk Kinderboekenweek, maar voor oudere ouders kan dit ook zomaar de tijd zijn dat hun studerende kind het huis verlaat en dus ook diens spullen dient op te ruimen. Wat gaat er mee, wat blijft, en wat mag definitief weg? Naar de kringloopwinkel bijvoorbeeld? Nou, de boeken dus, die mogen allemaal weg, vindt de nieuwe generatie twintigers. Althans, dat begreep ik van een collega. Zij had haar zoon gevraagd op te ruimen en voor ze het wist, lag er op de gang een stapeltje boeken te wachten op … ja, waarop eigenlijk? Op een moeder die ze nog wel zou redden?

(2) Zelf ben ik zeker zo'n moeder, op het pathologische af, want ik bewaar niet alleen de kinderboeken van mijn zoons (*De grijze jager*), maar ook die van mezelf (*Kruistocht in spijkerbroek*) en zelfs die van mijn moeder (*De bikkel, Ursula, Schoolidyllen*). Mijn collega is waarschijnlijk een minder ernstig geval, want zij constateerde droogjes dat het digitale tijdperk met haar zoons duidelijk was ingetreden. Niet dat haar zoons geen boeken lezen of bestellen. Maar boeken bewaren, waarom zou je dat nou doen? Waarschijnlijk lees je ze nooit terug. En áls je dat wilt, dan heb je ze online toch zo gevonden?

(3) Dat idee leeft trouwens niet alleen bij twintigers. Je ziet tegenwoordig amper nog huizen met een goed gevulde boekenkast. Als ik de nieuwe opruimwoede probeer te begrijpen, wat ik moeilijk vind, kan ik beter een omweg nemen naar een informatiedrager die me iets minder na aan het hart ligt, namelijk de cd. Die lades met cd's moesten we toch écht eens

 © SSL 2026

opruimen, denk ik nu al zeker vijf jaar. Als je muziek wilt horen, dan doe je dat toch gewoon via Spotify[2)]?
(4) Maar toen ik deze week die la met cd's weer eens opentrok, begreep ik ineens waarom het enthousiasme over een digitale bibliotheek waarin je 'alles terug kunt vinden' me zo begint te irriteren. Dat is niet alléén omdat Spotify je na vijf zelfgekozen tracks altijd weer onaangenaam verrast met een nummer waar je níet voor hebt gekozen, als een overijverige ober die een intiem gesprek onderbreekt om te vragen of 'alles naar wens is'. Donder op!
(5) Zo'n bemoeial is erg, maar erger vind ik het idee dat Spotify als vervanger kan dienen van de muziek waarmee ik een strikt persoonlijke relatie heb opgebouwd. In die la met cd's zag ik mijn halve leven voorbijkomen: oude liefdes, oude vakanties, oude feesten. Die muziek liet me zien wie ik ben geweest en dus ook ben. Dat lijkt me in tijden van globalisering nou net dat beetje identiteitsherstel dat we kunnen gebruiken. Want rondzwerven op een oeverloze oceaan is prachtig, maar alleen als je terug kunt naar een stuk land dat herinnert aan jouw geschiedenis, jouw huis, jouw dierbare spullen.
(6) Zo werkt dat ook met de boekenkast. Die laat zien wat ík heb gelezen en overdacht, wat me aan het lachen heeft gemaakt en heeft ontroerd. "Erg hè? Dat Jet van Marle[3)] dan doodgaat! Net op haar zeventiende verjaardag!" Zonder die ruggetjes vergeet je zoiets. Wij zijn niet ons brein, wij zijn onze muziekverzameling – en onze boekenkast.

naar: Leonie Breebaart
uit: Trouw, 5 oktober 2019

noot 1 De titel is een toespeling op het boek Wij zijn ons brein van hersenonderzoeker Dick Swaab, waarin staat dat onze identiteit wordt bepaald door ons brein.
noot 2 Spotify is een populaire muziekdienst op internet.
noot 3 Jet van Marle is de hoofdpersoon van het boek School-idyllen van Top Naeff (1878-1953).

Tekst 2 (Examen NE 2022-III-3)

Breindrijverij

(1) Is economie een harde wetenschap of deel van de humaniora[1)]? In dat voortdurende debat lijkt een nieuwe ronde aangebroken. In de macro-economische modellen zijn mensen rationele, individualistische egotrippers – noodzakelijke veronderstellingen voor de wiskundige optimalisatietechnieken die de modellen hun wetenschappelijke status geven. Een mooi staaltje van *physics envy*[2)].
(2) Het alternatief voor de homo economicus[3)] is een gedragsmodel dat de mens- en geesteswetenschappen wel serieus neemt. Volgens dat model worden beslissingen genomen op basis van groepsnormen, autoriteit en sociaal bepaalde beeldvorming. Wie een woekerpolis[4)] kocht, deed dat omdat de experts zeiden dat het goed was en omdat iedereen het deed. Dat (bijna) niemand dat nu meer doet, komt door een maatschappelijk debat dat onze groepsnormen bijstelde. Individueel rekenwerk of ratio heeft daar bar weinig mee van doen.
(3) Onder invloed van de financiële crisis lijkt de homo economicus eindelijk op zijn retour. Maar het alterna-

 © SSL 2026

tief dat opdoemt in de vakliteratuur is een ander dan gehoopt. Het is de mens als grijze kwab. In de *American Economic Review* kun je nu breinscans tegenkomen. Wij zijn ons brein, niet als prikkelende boektitel, maar als wetenschappelijk werkmodel. Economen proberen zo opnieuw aan te haken bij de harde wetenschap.

(4) De neurowetenschappen maken inderdaad adembenemende vooruitgang, maar de toepassingen daarbuiten zijn veelal reductionisme van een soort dat we vaker gezien hebben in de menswetenschappen – op z'n minst drie keer in de afgelopen eeuw. Marxisten, freudianen en neodarwinisten brachten de mens respectievelijk terug tot zijn arbeid en kapitaal, tot seks en vadermoord en tot zijn zelfzuchtige genen. De populariteit van deze modellen bleef niet zonder gevolgen voor ons zelfbeeld. We gingen ons gedrag in de jaren zestig bespreken in termen van klassenbewustzijn – en als dat niet evident was, dan maar vals klassenbewustzijn: zo kunnen reductionistische modellen alles verklaren. Op dezelfde manier kun je nog steeds termen als trauma, verdringing en neuroses bij de kapper horen, en geloven velen dat wat ze doen eigenlijk door de verspreidingsdrift van hun genen gedicteerd wordt. De nieuwste loot aan de reductionistische boom lijkt nu de breindrijverij.

(5) De breindrijvers bedoelen met mijn brein 'ik'. Maar dat mag je niet meer zeggen als je wetenschappelijk wilt praten. Het zelf, leren ons de breindrijvers, is immers een constructie van ons brein, een illusie. Dat is echter geen conclusie uit de wetenschap, maar een drogreden waar ook de marxisten, freudianen en de neodarwinisten dol op zijn. Allemaal grijpen ze een inzicht in ons gedrag aan om te beweren dat daarmee ook alles is gezegd – niet alleen over ons gedrag, maar over onszelf. Ons zelf bestaat dan niet meer. Het moet vervangen worden door klasse, seks, gen of breinkwab.

(6) Dit is alleen hierom al slechte wetenschap, omdat er heel veel waarnemingen, data dus, simpelweg genegeerd worden, zoals romanschrijfster en essayiste Marilynne Robinson opmerkte. Een enorme hoeveelheid alledaagse ervaring en literatuur suggereert dat mensen een innerlijk en een zelf hebben waarnaar ze handelen. Het lijkt dus logisch dat de sociale, historische aard van het menselijk zelf aan de basis van de wetenschappelijke verklaring van gedrag ligt, ook van economisch gedrag. Wel grappig dat Robinson, gigant van de humaniora, dit aan de adepten van harde wetenschap moest uitleggen. Grappig, en ook veelzeggend: de menswetenschappen ontsporen in reductionisme zonder de inzichten uit de geesteswetenschappen.

(7) Ontdekken dat gevoelens van angst en geluk samenhangen met activiteit in bepaalde delen van het brein is indrukwekkende wetenschap. Ontkennen dat mensen wezens zijn die op dat geluk en die frustratie reflecteren, en dat die zelfreflectie op een zelf duidt, en dat die interpretatie ons gedrag beïnvloedt – dat is slechte wetenschap. Het ontkennen van de realiteit is dat altijd. Het maakt economie bovendien irrelevant voor de meeste economische vraagstukken. Het is onwaarschijnlijk dat breinkennis een wezenlijke bijdrage (dus geen freudiaanse cirkelredeneringen) gaat leveren aan ons begrip van de opkomst van protectionisme, de groei van private schulden, of de gevolgen van nieuwe bedrijven als Uber en Airbnb.

(8) Waarom komt de nieuwste hype in de economie toch weer uit de

 © SSL 2026

natuurwetenschappen en niet uit de geesteswetenschappen? De economische wetenschap gaat nu van *physics envy* naar *neuro envy*[5)]. De invloedrijke Britse econoom Keynes karakteriseerde de goede econoom als iemand die de wiskundige, historicus, politicus en filosoof in één persoon verenigt (twee van de vier zijn geesteswetenschappers). Hij ging daarbij in tegen een voorstelling van de economie als de *dismal science*[6)], die ons steevast als overgedetermineerde vrekken voorstelt. Laten we hopen dat de ene versimpeling nu niet door de andere vervangen wordt.

naar: Dirk Bezemer
uit: www.groene.nl, 30 augustus 2017

noot 1 De humaniora, of menswetenschappen, zijn de wetenschappen die menselijk gedrag bestuderen, zoals sociologie, psychologie, rechten en criminologie. De menswetenschappen nemen een middenpositie in tussen de geesteswetenschappen (de alfa- en cultuurwetenschappen, zoals taal- en cultuurstudies, filosofie en geschiedenis) en de bètawetenschappen (zoals de natuurwetenschappen, medische wetenschappen en wiskunde).
noot 2 *physics envy*: jaloezie vanuit andere wetenschappen op de exacte methoden en werkwijzen van de bètawetenschappen
noot 3 'homo economicus': een mensbeeld waarin de mens vooral gericht is op de bevrediging van zijn behoeften op efficiënte, rationele of logische wijze
noot 4 Een woekerpolis is een beleggingsverzekering met verborgen hoge kosten voor de consument.
noot 5 *neuro envy*: jaloezie vanuit andere wetenschappen op de methoden en werkwijzen van de neurowetenschappen
noot 6 De term *dismal science* verwijst naar een typering van economie als een sombere, akelige wetenschap door de Schotse filosoof, schrijver en geschiedkundige Thomas Carlyle (1795-1881).

Ter afsluiting

Je hebt de voorbereidende opgaven af, dat is een goed begin van je cursus. Om straks gericht de uitdagingen van Nederlands aan te pakken kan je vast opschrijven welk(e) onderwerp(en) jij lastig vindt en waarom. Dit zorgt ervoor dat onze docenten jou nog gerichter kunnen helpen!

 © SSL 2026